

НАЦИОНАЛНИ ПРОГЛАС ЗА ПРЕПОРОД СЕЛА СРБИЈЕ

Кабинет министра задуженог за регионални развој и координацију рада јавних предузећа и Академијски одбор за село Српске академије наука и уметности покрећу акциони пројекат *свеобухватне социјалне и аграрне реформе за демографски препород и одрживи развој села у Србији*.

За овај стратешки национални подухват добили смо подршку председника Републике Александра Вучића, Владе Србије,

Његове светости патријарха српског господина Иринеја

представника традиционалних верских заједница и националних мањина, као и

Матице српске - а очекујемо помоћ јавних медија, научних и културних институција на националном, регионалном и локалном нивоу. Посебно нам је важна активна подршка покрајинских и органа државне управе и локалне самоуправе, надлежних за област аграрне политике и руралног развоја, као и стручна сарадња са пољопривредним институтима и факултетима у Србији. Истовремено се очекује веће разумевање за егзистенцијалне потребе и животне проблеме сеоског становништва чије је задовољавање и решавање у надлежности здравствених, просветних и културних установа и одговарајућих државних ресурса који усмеравају и контролишу њихов рад.

Стратешки циљ ове акције јесте *стварање системских предуслова за економску одрживост породичних газдинстава и демографско оживљавање села у Србији*. Наш задатак је да се доследније и јаче подстиче равномеран регионални развој тако што би се пољопривреди, селима и неразвијеним брдско-планинским и пограничним подручјима Србије обезбедила додатна системска и финансијска потпора по моделу тзв. позитивне дискриминације. То се посебно односи на *младе брачне парове, жене и децу у селима*, који су у много неповољнијим условима живота од оних у градовима.

У том смислу тежиште деловања у селима усмерава се на удруживање у *пољопривредне и друге задруге и породична предузећа* ради економског оснаживања модерних породичних газдинстава, рационалнијег коришћења обрадивог и шумског земљишта, оживљавања испражњених села и опустелих државних простора којима прети "усуд празне земље". Зато се залажемо за кредитне подстицаје свим инвестицијама у села и пољопривреду, за смањење стопе ПДВ у пословању задруга, а за неразвијена брдско-планинска и погранична подручја Србије предлажемо ослобађање и од већине других пореза.

На темељу закључака са више од десетак научно-стручних скупова у организацији Академијског одбора за село САНУ предлажу се следеће конкретне мере нове аграрне и социјалне реформе у Србији:

- **Рационалнија правно-својинска заштита, техничко уређење и рејонизација обрадивог и шумског земљишта**, уз добровољно укрупњавање поседа где год је то могуће (са или без промена својинских односа, уз комасације, арондације и друге мелиоризације). Обрадиво и шумско земљиште је ограничено природно добро националног значаја, а не јефтина роба на неуређеном домаћем и неправедном међународном тржишту. Зато је јавни интерес да се пољопривредно земљиште обрађује и да се не продаје странцима. *Земљиште које је у државном власништву би требало уступати на дужи коришћење заинтересованим (а незапосленим) младим брачним паровима или младим пољопривредницима, према унапред одређеним производним програмима и локалним условима за поједине гране пољопривреде, максималне површине до 50 хектара*. Чак и приватно власништво над обрадивим земљиштем мора имати посебан статус: не може се бескрајно делити (уситњавати) и продавати странцима; мора се обрађивати или уступати другима (закупцима или задругама) да га обрађују.
- **Уређење водотокова** (ради спречавања поплава и изградње преко потребних система за наводњавање) такође је неспоран јавни интерес који се не сме пренебрегавати.
- Законом обезбедити **континуиране и системске подстицаје**:

- развоју *сточарства*;
- развоју *високо акумулативних производњи воћа, поврћа и цвећа* (у отвореном и затвореном простору), као и *грожђа и вина* са заштићеним географским пореклом;
- отварању *малих и средњих породичних предузећа* за производњу финалних производа у сеоским срединама и њиховом повезивању у кластере "од њиве до трпезе" и од локалног до европског и светског тржишта;
- увођењу *нових технологија* за производњу квалитетне и здравствено безбедне хране и заштиту животне средине;
- бржем развоју *примењених био-техничких наука* и организовању рационалне *мреже пољопривредних стручних служби* у Србији које треба да буду непосредни носилац модерног развоја села и пољопривреде.

За остваривање овог реформског програма посебан значај у *селима* имају пољопривредне и друге *задруге* које су традиционално најзначајнији облик удруживања и пословног организовања пољопривредника и житеља села. Зато би неопходне државне подстицајне мере *приоритетно требало да буду усмерене на породична газдинства удружена у задруге*. Само уз помоћ задруге власници малих и средњих газдинстава могу да опстану на домаћем и страном тржишту у све јачој конкуренцији са великим националним и мултинационалним компанијама за производњу и промет хране. Из тих разлога је пре две године Кабинет министра Милана Кркобабића задуженог за регионални развој и координацију рада јавних предузећа у сарадњи са Академијским одбором за село САНУ на челу са академиком Драганом Шкорићем покренуо акцију "500 задруга у 500 села", која је вратила поверење у удруживање и чији је крајњи циљ да у догледно време свако село у Србији има своју задругу. А село које има своју задругу лакше и брже долази до свега другог: до државних фондова и финансијских подстицаја, до добрих путева и брзог интернета, квалитетне здравствене и социјалне заштите, до школе, цркве, спортских објеката и културних манифестација.

То су *перспективна села* која имају уређенији атар, обрађене њиве, лепа дворишта и опремљене куће. У њима млади остају да живе и раде, оснивају своје породице и рађају децу – јер имају сигурну будућност за себе и своје ближње. Стари људи имају социјалну заштиту и негу кад им она постане неопходна – јер не остају сами, напуштени и заборављени. То су села у којима се лепо живи, из којих нико не бежи, којима се они који су раније отишли радо враћају, у која неки све више долазе да се природно одморе од напорног градског живота или да започну нови посао у пољопривреди и срећнији породични живот у селу.

Пражњење села је глобална тенденција, али код нас поприма забрињавајуће и безбедносно опасне последице. Зато је крајње време да се бар успори (ако не и сасвим спречи) одумирање више од хиљаду села у брдско-планинским, југо-источним и стратешки важним пограничним подручјима Србије. На тешку рану превија се љута трава и зато се за закаснелу аграрну реформу мора мобилисати цело српско друштво, на челу са државом и свим њеним националним, покрајинским и локалним органима. Академијски одбор за село САНУ већ осам година сабира неопходна научна знања о свим крупним проблемима одрживог развоја српског села и пољопривреде и своје закључке као практичне препоруке шаље надлежним државним органима и српској јавности у целини. Сада је, најзад, уз разумевање Владе Србије, сазрело време за њихову стварну примену у *свенародном покрету за препород села* Србије и *социјалним реформама* које се огледају у читавом низу секторских политика које би требало да обезбеде дугорочни и одрживи развој. У њиховом средишту је *очување пољопривредног земљишта као националног блага непроцењиве вредности и виталног становништва у селу којег чине млади пољопривредници, младе жене и деца. То је неопходно ради будућности и опстанка целе Србије.*

Популациона политика у сеоским срединама морала би да се темељи на одговарајућој економској, аграрној, регионално-развојној и културној политици, битно различитој од досадашње која је младе људе, а нарочито жене, истискивала из села и пољопривреде. У том погледу је неопходно да се системски поправи изразито неповољан положај пољопривреде у односу на индустрију, да се пређе на децентрализован модел индустријализације и урбанизације, да се много више инвестира у саобраћајну и комуналну инфраструктуру сеоских подручја, да се побољша

социјално (здравствено, пензионо, инвалидско) осигурање, али и уведе модерно образовање и културно просвећивање младих пољопривредника, жена и деце у селима. **Жене и деца у селима** не само што морају да се изједначе у правима на породилске и дечије додатке са женама запосленим ван пољопривреде и децом у градовима, него заслужују и посебне системске подстицаје за отежане услове живота у селима и неразвијеним подручјима Србије.

Одрживи развој села **нужно је локални**, те је неопходно да се покрену законске иницијативе за **оживљавање локалне сеоске самоуправе и институционално проширење надлежности сеоских месних заједница** као провереног облика непосредне локалне самоуправе у српској народној традицији. У истом циљу, ваљало би да се у брдско-планинским и пограничним крајевима Србије формирају **мале сеоске општине** и тако омогући њихова демографска и социјална одрживост.

Социјалним реформама основног образовања, примарне здравствене заштите и новом културном политиком требало би да се обезбеди **посебан и повољнији статус сеоских школа, здравствених и културних установа и спортских клубова**. У наставним програмима свих (а не само сеоских) основних школа већи обим и значај треба да добију образовни садржаји који се односе на село као здраву животну средину и на пољопривреду као перспективно животну занимање.

Иницијатори оснивања Националног тима за препород села Србије очекују од медија да снажније подрже позитивне промене на селу афирмишући успешне пољопривреднике, посебно младе. Од уметничких погона у медијима (филмови, серије, документарне емисије, итд), очекујемо да тзв. сеоске теме третирају одговорније и креативније, охрабрујући улазак младих у свет рада и пристојан живот у складу са законима природе, на својој земљи и од земље.

За јавно промовисање нове аграрне и свеобухватне социјалне реформе сеоских институција формиран је **тим угледних личности** из разних области друштвеног живота који ће све време пратити одговорне носиоце стручне и политичке активности око остваривања овог за Србију стратешки важног развојног пројекта. Истовремено, очекујемо да се сви грађани Србије прикључе овој акцији - да с нама заједно отварају нова питања, предлажу решења, изналазе средства и тако шире и продубљују свенародни покрет националног и локалног самоорганизовања за одрживост наших села и свеукупни препород српског друштва.

Чувајући села, штитимо наш традиционални идентитет и територијалну целовитост Србије, обезбеђујемо своју економску стабилност и одрживи демографски развој. Зато позивамо све грађане Србије да се уједине и врате својим коренима, да зауставе међусобне деобе и спрече текуће и будуће сеобе.

Своју судбину - да узмемо у своје руке!

Придружите нам се - заједно смо јачи!

У Београду, 26. септембра 2019. године

Председник Академијског одбора за село САНУ

Академик Драган Шкорић

Министар задужен за регионални развој

Милан Крқобабих